

Љубен ЛАПЕ

ЕДНА КОНФЕРЕНЦИЈА ЗА МАКЕДОНИЈА ВО ЦИРИХ 1919 ГОДИНА

За конференцијата во Цирих 1919 година, посветена на Македонија спроти одржувањето на Мировната конференција во Париз, туку речиси досега не е ништо пишувано во македонската историографија. Кои биле причините за нејзиното свикнување, кој го организирал нејзиното одржување и кога, што се зборувало на неа и кој бил главниот оратор, сè се тоа прашања на кои ќе се обидам да одговорам во овој мој краток напис.

Во потрага по документација за историјата на македонскиот народ пролетта 1961 год., по сугестии и укажувања на покојниот д-р Димитар Несторов од Струга кој завршил медицински факултет во Женева, ги посетив архивите во Швајцарија. Големо беше моето изненадување кога во нив ги пронајдов извонредно богатите документи за историјата на македонскиот народ на кои ме беше упатил д-р-Несторов. Дел од нив веќе објавив¹⁾ и резултатите од нив веќе ги користи македонската историографија.

Првата светска војна беше затекла на студии на швајцарските универзитети приличен број македонски студенти. Иако некои од нив ги беа завршиле своите студии, поради воените операции на македонскиот фронт истите не можеле да се вратат во своите домови. Некои пак, туку речиси, се вработиле во Швајцарија и останале засекогаш во неа.

Носталгијата за својот роден крај, а особено високата патриотска свест и загриженост за судбината на нивната раз-

---

¹⁾ Види: Љ. Лапе, Активноста на Главниот одбор на македонските друштва во Швајцарија 1918—1919 год. и документацијата за тоа. Гласник на Институтот за национална историја IX, 1 (1965); Истиот, Македонското списание „L'indépendance Macédonienne“ во Швајцарија и неговата намена. Гласник на Институтот за национална историја XV, 3 (1971); Истиот, Статути и правилници на македонските политички друштва во Швајцарија во времето на Првата светска војна. Годишен зборник на Филозофски факултет, кн. 2 (28) за 1976 година.

дробена татковина во текот на самата Прва светска војна ги побудила да се организираат во политички организации и да се обидат со сè што можат да ѝ помогнат на својата поробена и од војната испустена земја. Туку рече, тие во секој поголем швајцарски универзитетски град формирале свои политички друштва од кои најважни и најактивни биле три: едно во Женева, едно во Лозана и едно во Цирих. Кон крајот на 1918 година т.е. на 15 декември 1918 год. овие три поважни друштва се договориле да се сојузат во една покрупна организација под името Генерален совет на македонските друштва во Швајцарија со седиште во Лозана. Секое од овие здружени друштва и понатаму постоело и можело самостојно да делува во рамките на својата средина, но се разбира во границите на набележаните цели и програма на Генералниот совет. За претседател на Генералниот совет бил одбран некогашниот македонски пратеник во младотурскиот парламент од 1908-1912 год. сенаторот Стојан Тилков.

SOCIÉTÉ POLITIQUE
„LA MACÉDOINE
AUX MACÉDONIENS“
ZURICH

STATUT
ET
REGLEMENTS

IMPRIMERIE LEEMANN FRÈRES ZURICH • 1919

По својата самоиницијативност и вешто употребените методи и средства во својата активност, политичкото друштво од Цирих отскокнувало во прилична мера од другите две друштва. Според неговиот објавен статут и правилник на француски јазик, ова друштво во Цирих носело име „Политичко друштво „Македонија на Македонците“, а неговите цели биле:

а) „Да работи на остварувањето независна Македонија, борејќи се против секакво странско влијание;

б) Да ги собира во едно цело сите народности без разлика на вера и јазик;

в) Да го запознава јавното мислење со вистинската ситуација во Македонија, служејќи се со печатот, со објавување на брошури, со организирање на политички конференции, дискусии, другарски средби ит.н. Друштвото можело да организира и јавни собири и вечеринки.“²⁾ Негов претседател бил Благој Бојациев, родум од Лерин, а секретар Владимир Дамјанов, родум од Солун и двајцата студенти на Циришкиот универзитет. Со своите широки општествено-економски познавања и авторитет кај македонските студенти и универзитетски професори на Циришкиот универзитет, особено се истакнувал Благој Бојациев, родум од Лерин, а секретар Владимир Дампријавил докторска дисертација и со голем успех ја одбрал.³⁾

Паралелно со своето студирање и готвење за одбрана на својата докторска дисертација, Благој Бојациев покажувал извонредна политичка активност. Служејќи се со печатот и други средства, Бојациев настојувал да ја запознае циришката јавност со идеалите на македонскиот народ за слободен и самостоен живот, со враќањето на откинатите делови на Македонија од страна на соседните монархии и со престанување на секакво мешање од надвор во внатрешните работи на Македонија. Со друг збор речено, Бојациев се борел за реализирање во потполност на геслото „Македонија на Македонците“, кое гесло беше то ставило политичкото друштво во Цирих на својот печат што тој го раководеше.

Кон крајот на 1918 год. веќе биле престанати воените операции на Балканот и во Европа помеѓу завојуваните држави

²⁾ Љ. Лапе, Статути и правилници на македонските политички друштва во Швајцарија, с. 123.

³⁾ Благој Бојациев е роден во Лерин на 22 март 1891 год. Основно образование завршил во своето родно место, а средно во францускиот лицеј во Солун. Есента 1912 год. се запишал на Високата комерцијална школа во Париз и ја завршил 1914 год. По кратко вработување во Трст и Генова, преминал во Цирих и се запишал на Циришкиот универзитет. По дипломирањето на факултетот докторирал во 1919 год. на тема „Die deutschen übersée Banken und auswertige Politik“. Не сакајќи да се врати во својот роден град останал под грчка власт. Бојациев дошол во Скопје и бил одбран за претседател на трговското здружение во 1920 год. на кое место се задржал до 1927 год. Истата година емигрирал во Бугарија каде и умрел на 18 октомври 1970 год.

во Првата светска војна. Победничките сили на Антантата се готвеле за свикувањето на Мировната конференција во Париз на која требаше да се изврши нова распределба на териториите на Балканот и во светот да се отстранат сите дотогашни неправди. Американскиот претседател Вилсон беше ги објавил проучените 14 точки за преуредување на светот по војната и од Вашингтон заминал во Париз за да присуствува на конференцијата.

Во овие пресудни моменти од историјата на народите на целиот свете особено важно место и улога ѝ се паднало на неутралната Швајцарска држава. Во неа туку рече сите победнички и победени држави го зголемиле бројот на своите претставници, ги активирале своите политички организации, друштва и печатни органи со цел да го придобијат недоволно ориентираното швајцарско јавно мислење за своите планови и намери. Бугарската влада испратила во Швајцарија цел штаб од научни и политички работници кои развиле голема пропагандна активност не само за чување на своите дотогашни територии во Пиринска Македонија, туку и за нивното проширување и врз другите делови на Македонија. Грчката и српската влада, бранејќи ги своите претензии врз дотогаш освоени територии на Македонија, и со Букурешкиот мир признаени, настојувале исто така да ги прошират нив. Нивните друштва и весници во Швајцарија воделе секојдневно остри дискусии околу своите „неоспорни“ права на Македонија. Оваа и ваквата атмосфера им наложила на македонските студенти во Швајцарија да го сфатат историскиот момент што го преживувала и нивната опустошена земја од војните и се обиделе да ја спасат од повторените посегња за нејзиното ново потчинување. Во рамките на таа активност се вклучило и студентското друштво „Македонија на Македонците“ во Цирих.

Благодарејќи на своите широки познанства и популарност претседателот на Циришкото друштво, Благој Бојациев, добил од Лозана во почетокот на м. јануари 1919 год. едно писмо од некогашниот одговорен редактор на солунскиот весник „La journal de Salonique“, Сам Леви, во кое овој му сугерирал да се одржи една конференција во Цирих за Македонија и мирот на Балканот, и на која како говорник би истапил самиот тој, Сам Леви. Бојациев со членовите на Циришкото друштво не само што ја прифатиле оваа идеја со воодушевеност, туку и во својот одговор од 13. I 1919 год. Бојациев му предложил на Леви претходно да се објави една серија од статии за Македонија во швајцарскиот печат со цел да се запознае подобро јавното мислење, односно тие статии да послужаат како увод во предлаганата конференција. Истовремено Бојациев го известувал Левиа во својот одговор, за оваа соработка да има подолготраен ка-

рактер, Леви би требало да се поврзе со претседателот на Генералниот совет на македонските друштва во Лозана, а самиот тој во својството на претседател на Циришкото друштво ветил дека ќе му осигури за почесното претседателство на конференцијата во Цирих еден од своите авторитетни професори на Циришкиот универзитет.⁴⁾

За да го забрза реализирањето на оваа идеја за одржувањето на конференцијата Бојциев уште истиот ден кога му одговорил на Леви му пишал и на претседателот на Генералниот совет во Лозана да стапи што поскоро во контакт со Сам Леви и да ја искористи оваа ретка прилика. „Ми се чини дека би било од Ваша страна многу корисно ако го проучите прашањето за организирање и на една турнеја од непрекидни конференции во главните градови на Швајцарија“, настојувал Бојциев во писмото до претседателот на Генералниот совет во Лозана. „Не го одлагајте ова прашање подолго со оглед на капиталната важност на историските моменти што ги преживуваме.“⁵⁾

Од едно подоцнешно писмо се гледа дека претседателот на Генералниот совет не му придавал полемо значење на овој вид активност и дури настојувал кај Циришкото друштво да не се одржи и предложената конференција во Цирих⁶⁾. Бидејќи на сосема спротивно становиште од Тилковото, членовите на Циришкото друштво на чело со нивниот претседател Благој Бојциев застанале цврсто на мислење за користа од ваков вид активност и со ентузијазам пристапиле кон остварувањето на оваа идеја. Пред сè решиле да отпечатат 600 летци на француски и германски јазик со цел да ѝ дадат поширок публицитет не само на содржината на конференцијата, туку и на самиот говорник Сам Леви, како еден од најпознатите специјалисти и познавачи на приликите на Балканот, а особено на приликите во Македонија, Летците ги поделиле на видните културни и јавни работници во Цирих, на сите академски и политички друштва, на конзулатите и др. Еве ја содржината на летокот:

Г. (осподине),

Без правилното и правичното уредување на балканскиот проблем, а особено на Македонското прашање, не евозможен никаков траен мир на Блискиот Исток. Ни балканската конфедерација, ни општиот мир, нити пак сојузот на народите ќе можат да бидат реализирани! Ова е разбирливо за секој разумен човек.

⁴⁾ Архив на Македонија — Скопје, Микрофилм 138.

⁵⁾ Архив на Македонија — Скопје, Микрофилм 141.

⁶⁾ Архив на Македонија — Скопје, Микрофилм 141.

Македонија, толку расправана од нејзините соседи, од 20 години театар на страшни револуции и крвави опустошувачки војни, ќе може најодсади да го најде пак својот мир само ако им се даде на нејзините жители правото слободно да располагаат со својата судбина.

Какво е становиштето на мнозинството на Македонците за мирот? Како мислат тие за праведното и правилното уредување на прашањето што се однесува на нивната татковина?

Тоа се важните прашања за кои еден од најдобрите познавачи на политиката на Балканот, еминентниот македонски публицист. Г. (осподин) Сам Леви, поранешен одговорен уредник на *Le journal de Salonique*, и талентиран продавач ќе одржи в четврток на 13 февруари 1919 год. во 8 часот вечерта, во салата кај „Мостот“ предавање за „Македонија и мирот“.

Долупотпишаното друштво има чест да Ве замоли да го почестите со своето присуство ова важно предавање.

Влезот е слободен.

Политичко друштво
„Македонија на Македонците“
Цирих

И навистина, членовите на Циришкото друштво му осигурале, покрај една од најшироките сали во Цирих за одржување на конференцијата, и почесно претседателство од видни професори на Циришкиот универзитет. Тие презеле претходни мерки за да ги оневозможат непријателските расположени елементи да ја минираат конференцијата и со својата брза и ефикасна интервенција го оневозможиле вознемирувањето на редот и мирот. Користејќи го одржувањето на конференцијата наеднаш раководителите на Циришкото друштво испратиле шест телеграми и писма до Париз и до конзулатите на странските држави во Берн и добиле веќе пет поволни одговори на нив. Самиот швајцарски печат го регистрирал не само одржувањето на конференцијата, туку им дал гласност и на испратените телеграми.⁸⁾ Според до неодамна еден од живите членови на Циришкото друштво, Иван Д. Пецев, конференцијата оставила длабок впечаток на присутните. Таа ја поставила, до прилична мера, целта што си ја поставило Циришкото друштво „Македонија на Македонците“ т.е. била информирана швајцарската јавност за неопходноста од правилното решавање на македонското прашање, како и со опасностите за мирот на Балканот ако не се реши во духот на правото на секој народ да располага сам со својата судбина.

7) Архив на Македонија — Скопје, Микрофилм 138.

LA SOCIÉTÉ POLITIQUE
DE LA MACÉDOINE AUX MACÉDONIENS.
ZÜRICH.

La Macédoine et la paix.

La Macédoine est un pays qui a été le théâtre de grandes épreuves. Elle a été envahie par les armées de Philippe le Second, de César, de Trajan, de Justinien, de Charlemagne, de Louis le Grand, de Napoléon, et de nos jours par les armées de l'Allemagne nazie. Elle a été le théâtre de grandes révolutions et de sanglantes guerres. Elle a été le théâtre de grandes souffrances et de grandes misères. Elle a été le théâtre de grandes espérances et de grandes déceptions. Elle a été le théâtre de grandes gloires et de grandes hontes. Elle a été le théâtre de grandes amertumes et de grandes joies. Elle a été le théâtre de grandes douleurs et de grandes consolations. Elle a été le théâtre de grandes larmes et de grandes sourires. Elle a été le théâtre de grandes tristesses et de grandes espérances. Elle a été le théâtre de grandes souffrances et de grandes joies. Elle a été le théâtre de grandes douleurs et de grandes consolations. Elle a été le théâtre de grandes larmes et de grandes sourires. Elle a été le théâtre de grandes tristesses et de grandes espérances.

de la question macédoienne

La question macédoienne est une question complexe et délicate. Elle concerne l'avenir de la Macédoine et de son peuple. Elle concerne les intérêts de tous les peuples de la région. Elle concerne la paix et la stabilité de l'Europe. Elle concerne la justice et l'équité. Elle concerne la liberté et la démocratie. Elle concerne la prospérité et le bien-être. Elle concerne la fraternité et la solidarité. Elle concerne l'humanité et la civilisation. Elle concerne l'avenir de notre monde.

Zürich, le 15 février 1944.

Conclusion sur la Macédoine et la paix.

Одржувањето на една конференција под раководството на политичкото друштво „Македонија на Македонците“ во Цирих спроти одржувањето на Мировната конференција во Париз 1919 год. претставува во историјата на напорите на македонскиот народ прогресивен чекор на неговата интелегенција во странство и висок дострел на македонската национална свест кај неа.